1.321-6

-50

تارماقلرمه نصیحت ایلمك، وحال یتدکی مقدار یادکار قالدرمق، قصدیله اوشبو نصیحت کتابلرنی یازدم[١] اگرده باشقه‌لرده اوقورلر وفائده هم آلورلر ایسه، بزم ایچون ایکی مرتبه فائده اوله‌چقدر. اوقوب عمل ایدنلرڭ جمله‌سنی جناب الله مسعود ودنیا هم آخرتده بختیار ایلسون!.

١
اولنمك ادبلری

١) اولنمکدن مقصد، طبیعی حاجتنی اوته‌مك؛ ورسول اکرم افندمز صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك امتنی کوبایتمك، دنیا سفرنده هر برشادلق وآغرلقلرنی تحمل ایده‌چك بر ایپدش بولمق، مالنی ووقتنی اسرافدن، هم شریف دینمزنی ضعیفلندرمکدن صاقلامق اولدیغندن بیك یاش ایکن اولنمه‌گز. وقتی یتدکدن صوڭ وقتگزنی اوزدرمه‌گز، بلکه طبیعت کوچلمکینه کوره، لازم وقتنده اولنگز.

٢) ایزگی خاتون، دنیا ترکلکنده الڭ قوّتلی برتایانچ؛ اوصال خاتون آدم اوغلی ایچون الوغ بر بلادر. شونڭ ایچون آلنه‌چق خاتونلرنی، کرك بای وکرك فقیر اولسون حرمتلی عائله‌لردن ازله‌گز، راست سوزلی ویخشی کوڭللیلرنی تابارغه طرشوگز بونك ایچون خاتونلر، باش قدالر سوزینه آلدانمای، بلکه اوز کوڭل وعقلگز ایله گوزل فکر ایله‌گز.

٣) ایرگه وارمق اولدیغگزده، ایر اوله‌چق کیمسه‌نك آقچه‌سندن الك خلقنی؛ قبیله‌سندن مقدم دیننی، گوزللکندن الك هنرنی صورگز، واوزگزه تیگداش اولانلرنی اختیار ایله‌گز.

٤) کورکام ترکلك محبته، محبت‌ده طبیعت برلکینه باغلی اولدیغی ایچون، ترکلك ایبداشلرگز ایله طبیعتلرگزده موافقت اولمه‌سینه دقت ایدگز، یعنی هرنه قدر مشکل اولور ایسه‌ده طبیعتلرگزده برلك اولان کیمسه‌لری تابارغه طرشوگز [٢].

---

(١) برنچی نصیحت بالالر ایچون، ایکنچی نصیحت یالگز قزبالالر ایچون یازلمشیدی. کلکم راع حدیث شریفی اوزون اوله‌رق بخاری شریفده مذکوردر. ج ٦ ص ١٥٢.

[٢] عصرمزده اولان برطبیب کندی اثری اولان بر رساله‌سنده طبیعت جهتنچه تمام خلاف اولان کیمسه ایله تزوج ایتمیه توصیه ایلمشدر.

۲
ایر ادبلری

۵) خاتونلرگزنی، قایغو وشادلق وقتلرنده ایبدشلرگز، دنیاترکلکنده یولداشلرگز، اولدیغندن آنلری اخلاص کوگل ایله سوگز. اورنلرنك راحتی گل وساچك، یاکه هر تورلی زینتلر ایله دگل، بلکه ایزگی خاتون ایله اولور، بونی ایسه گوزل بیلوگز.

۶) خاتونلرگزه، دنیا ودین کرکلرنی اوگره تگز، طوغری یول اوزرنده یورمکلرینه هروقت یاردم ایدگز، عقللرنی ودینلرنی کامللندرمك وسلامت طوتمق ایچون طرشوگز، آنلره شفقتلی وآچق یوز ایله اولگز، آنلرنك اخلاص ومحبتلرینه قارشو خیانت ایلمه‌گز، حرمتلرنی تلف ایتمه‌گز، حدیث شریفلر بیوردیغنچه معامله‌ده اولگز.

۷) آشاماق وایچرمکده، کیوم صالم کبی شیلرده معروف اوزرنده، حقلرنی یرینه کلتورگز، کوچلری یتمازلك خدمتلر ایله کوچلمه‌گز، ظلم ایتمه‌گز قول کوتارمه‌گز (۱)؛ آنلرنی کنیزاکلر، یاکه کرك یخشی وکرك یمان اولسه‌گزده، یالگز سزلری رضا ایدر ایچون یارادلمش مخلوقلر، دیه حساب ایلمه‌گز.

۸) هرنه قدر عائله باشلغی اولور ایسه‌گزده، خلقسزلق ایتدکلری وقتده صبر ایله‌گز، وهروقت آنلره اوزگزی مهربانلی کوسترگز، آنلره آچو وکوچ ایله دگل، شفقت ایله غالب کلگز.

۹) خاتونلرك یالانچی، حیله‌کار، مکرلی اولمقلرینك باش سببی ایرلردر. آنلرك خلقلرنی بوزوچی وچن آدملکدن چقاروچی کینه ایرلردر. شونك ایچون خاتونلرگزی تربیه ایتمه‌دککز حالده. آنلرنی یالانچی، مکرلی وفلان دیه سویلمه‌گز، بلکه ایك الك اوزگز یخشی اولگز وصوگره خاتونلره یخشی تربیه ویرگز، خاتونلرگز هیچ شبهه‌سز یخشی اولورلر. ایرلر بوزوق اولمازسه‌لر ایدی، خاتونلر، فرشته‌لر کبی یخشی اولورلر ایدی.

---

[۱] لاترفع عصاك عن اهلك. عن بمعنی علی = ای علی اهلك.

٣
خاتون ادبلری

١٠) ایرلرگزنڭ خصوصا خانه ایچنده اولان خدمتلرنی گوزل وراحتلك اوزرنده ایله‌گز، امرلرینه اطاعتلی اولگز، ظیمش نرسه‌لرندن یراق‌طورگز، چتق یوز ایله‌قارشو اولمه‌گز، انداشمای‌اوبکه‌لب‌یورمه‌گز، یوق بار نرسه‌ایچون موگره‌مه‌گز واکراشمه‌گز، قارشو سوز قایتارمه‌گز، خاطرنی قالدررلق اش اشلمه‌گز، آنڭ رخصتندن باشقه اوندن چقمه‌گز.

١١) حیالی، ادبلی، عفیف‌اولگز، ایرلرگزه گوزل معامله ایله‌گز، حرمتلرینه وعقلرینه کمچیلك کتورمه‌گز، عهدلرنی یرنده ایدگز، سرلرنی فاش ایلمه‌گز، مالنی اسراف ایتمه‌گز، آنڭ رخصتندن باشقه هیچ کیمنی یانگزه چاقرمه‌گز، کیوم فلان ایچون آرتق شیلر استمه‌گز.

١٢) ایرلرگزنڭ آتا وآنالرینه اطاعتلی اولگز. باشقه یاقینلرنی قارنداش حساب ایدوب، شفقتلی اولگز، بالالری اولور ایسه، ایرلرگز خاطری ایچون یاقین کورگز.

١٣) زمانه مشقتلرینه قارشو طورمقده، ایرلرگزه یاردم ایدگز، شادلق وحسرت کونلرنده آنڭ ایله برلکده اولگز، بو دنیانڭ آچی وتوچیلرنی آنڭ ایله اورتاقلاشگز، آنلره اصلا یالان سویلمه‌گز، کورشی خاتونلرینڭ: «ایرمه یالان سویله‌دمن بیلمادی!» دیدکلرینه آلدانمه‌گز، بیلوگزکه خاتون‌نڭ بر یالان سوزی ایرینه سیزلنور ایسه، ایری کوزندن عمرلك حرمتی بتار.

١٤) خاتونلری محبتلی کوستره‌چك شیٔ جمال دگل، گوزل خلقدر. کوب خاتونلر اولورکه جماللری کامل اولمادیغی حالده، هرکیم قاشنده مرغوب کورلورلر، وحرمت اوزرنده سویلنورلر. شونڭ ایچون گوزل خلقلی ومهربانلی اولگز.

١٥) آچولی یوزلی اولمه‌گز. آچو علامتلری ایله هیچ کمگه کورنمه‌گز، آچو وقتنده سویلشمه‌گز، خصوصا باشقه‌لره جواب ویرمکدن صاقلانگز، زیرا آچو وقتنده جواب ویرمك سببندن آچو کوچلنور. بلکه

آچونی باصدرر ایچون طهارت آلگز، ممکن اولدیغنده نماز اوقوگز.

۱٦) هر کیمدن حرمت کوتوب طورمای، بلکه غیرلرنك قصورلرنی تحمل ایدگز، سوزگزی لطیف تاوش ایله سویلهگز، و ملایم سویلمیه عادت ایدگز. سویلهشمك الوغ برکمالت اولدیغی حالده، صبر مرتبهسینه ایرشمادکنی بیلوگز. سوز یورتوچی وغیبت سویلهوچیلردن صاقلانگز. الگزدن کلدکی قدر خیر اش ایلهگز، هیچ اولمازسه بوزوقلق ایتمهگز.

۱۷) اطرافگزده اولانلرك خلقلرنی اوگرنگز، کرك الوغ وکرك کیچوك اولسون، قایغو وشادلق وقتلرنده بیلوشلرگزه تعزیه وتسلیه ایدگز، خستهلك وحسرت ایله مبتلی اولدیغگزده صبر اوزرنده اولگز، بلکه شویله اولمقی خیرلودر [١] دیه کوکلگزنی باصدرگز. وخیرلی اولمهسیچون جناب اللهه دعاء ایدگز.

۱۸) اوتدبیرنی سارانلقده ایتمای، اسرافده ایلمای عادت اوزرنده اجرا ایدگز، خدمتچیلره بیك قاتیغده وبیك یومشاقده اولمهگز، هراشگزده اخلاص وطوغریلق اوزرنده اولنوگز، بویله کیمسهلرك خدمتچیلری اطاعتلی اولورلر ورغبت اوزرنده خدمت ایدرلر.

۱۹) آشخانهنی تمام اوز کوزگز ایله اداره ایدگز، آشخانهنك پاك واسبابلرینك نظاملی وهر برنرسه اوزینه مناسب برنده قویلمش اولمهسینه بیك دقت ایدگز، باقرویزصاوتلرنی هروقت تمیزلب طوتگز، بویله صاوتلرده آشلرنی اوزاق آسرامهگز.

۲۰) هرکون ایرته ایله ایوده اولان شیلرك طوزانلرنی سلکوگز، چوبلرنی سبورگز، لامپاوشمعدان کبی شیلرنی تمیزلهگز، کتابلرده اولان طوزانلرنی سورتگز.

۲۱) ضایع اولماسونلر ایچون چای وآش اسبابلرینك، اوشنداق کیوم وکرلرنك جملهسینك حسابلرنی بیلوب طورگز، بونلر کوب اولدیغنده هربرنی اوزینك صنفی ایله دفترلره یازگز، هرنرسهنی بیلگولی واوزینه موافق اولان یرلره اورناشدروب، کرك اولدیغنده، شوندن آلگز،

(١) وعسی ان تکرهوا شیئا وهو خیر لکم

وخدمتی تمام اولدیغی ایله شونده قویکز.

۲۲) کراسبابلرنی کوزدن کچرکز. وهر برینك باش حسابنی ذهنگزده طوتگز، هر تورلی نرسه‌لری سورتمك ایچون ممکن اولدیغنده اوزینه مصلحت شیلر بولندرکز.

۲۳) کرلرکیبدکلرندن صوك، گوزل صورتده تورکز. ومناسبنچه اورناشدرکز، یرتقلری اولسه کیگایدکنی کوتمای، تیزلك اوزرنده یامه‌کز، سوتلگانلرنی تگوکز.

۴
آنا ادبلری

۲۴) اگرده جناب الله، بالالر احسان ایدر ایسه آنلری دقت اوزرنده تربیه ایدکز، فضیلت وادب اوگردوب. کورکام طبیعتلره عادتلندرکز، خلقلرنی گوزللندرکز، اوست باشلرندن زیاده عقللرنی تربیه ایدکز.

۲۵) بالا کوب اولدیغنده آورایمه‌کز، اغلادقلری وداوشلندقلری ایچون طارلمه‌کز، آنلرك جناب الله‌نك بنده‌لری ایدکلرنی خاطرلب غیرت ونشاط اوزرنده تربیه‌له‌کز. احتمال‌که روزه‌لر طوتوب، حجلره یوروب تحصیل ایدلمگان ثوابلر، بالا تربیه‌سنده حاصل اولور احتمالکه بالا مشقتلرنی یوکلەمك سایه‌سنده آخرت قورقنچلرندن امینلك تابلنور.

۲۶) ممکن اولدیغنده، بالالرگزی ییلی صو ایله هر کون ایکی مرتبه اوله‌رق یووکز، وصوکره یخشی سورتکز، آرتق اسسی‌لندرماسون هم بالانك اوسمکینه ضرر ویرماسون قان‌یورولرنی طوقتاتماسون ایچون قات‌قات نرسه‌لرگه چلغامه‌کز، تاروقسان کیوملر کیدورمه‌کز، اما اصلا بیلامه‌کز.

۲۷) بالالر، یخشی هواغه بیك محتاج اولدقلری ایچون، اویقو اورنلرنی ممکن قدر بوزوق هوالی ایتمه‌کز، اوستلرنی قاپلامه‌کز، ضرورت اولمادیغنده اوستلرینه خصوصا قالون نرسه‌لردن چبنلك [١]

[١] خلق آراسنده یاکلش اوله‌رق چبلدق دیه مشهور اولمشدر.

قورمه‌گز، بیشك‌كه صالوب‌ده تیرتمه‌گز. بوایسه بالا ایچون ضرور شی دگلدر.

٢٨) كوزلر چالشایماسون ایچون، ترزه واوت یاقتیلرینه قاراتوب یاتقردیغگزده، قرن دگل، بلكه طوغری یاتقرگز، اوته‌دن اوته ییل‌یورمكن اولان یرده قویمه‌گز.

٢٩) آلتی آی اولانه‌قدر سوتدن باشقه رزق ویرمه‌گز، بوندن آز آز شورپا ویرمك هم درست اولور، تشلری ظاهر اولمازدن مقدم ایت آشانمه‌گز، كوچگزیتسه ایتنی اصلندن آشاتمازغه عادتلندرگز هیچ وقت نرسه‌نی چایناب آشانمه‌گز.

٣٠) سوت ایمزدگگز وقت، سوتگز بوزلماسون ایچون صوغان، صارمصاق كبی ایسلی نرسه‌لرنی آشامه‌گز، بورچ، كارچیتسه، كران كبی نرسه‌لرنی آرتق استعمال ایتمه‌گز، قهوه، چای نی صاقلانوب ایچگز، اما زنهار ایسرتكچ ایچمه‌گز، ایسرتكچ ایسه بالانك خلقی وسلامتلگی بوزلمه‌سینه برنچی سبب اولور،

٣١) بالالرگزنی عادتدن‌طش ایركه‌لمه‌گز، هر نرسه‌نی آنلر اختیارینه صالوب‌طورمه‌گز، آنلرنی قارشو سویلرگه وسوگرگه‌او گرتمه‌گز، یعنی آنلرحضورنده اوزگز قارشمه‌گز ویمان سوزلری مكروه كوروچی اولوب آنلره كورلوگز، سزلر شویله اولور ایسه‌گز، قارشورغه وكشی سوگرگه آنلرهم اوگرنمزلر.

٣٢) بهادر اولسونلر ایچون بالالرگزنی قورقمه‌زغه عادتلندرگز، جن، پری، وغیری بوكبی شیلرسویله‌ب عمرلری بارنچه قورقاق اوله‌چق مرتبه‌ده قانلرنی بوزارغه سبب اولمه‌گز، كوب كمسه‌لر اولوركه بر بولمه‌ده یالگز اویقولارغه ویاكه آول یرنده چوقر آستونده اولان مونچه‌غه یالگزی كروب یوونوب چغارغه قورقورلر. بونك سببی ایسه یاش وقتلرنده آنالری طرفندن قانلری بوزولمش اولمقدر. شونك ایچون سزلر، بالاگزی بویله شیلره عادت ایتدرگز.

۵
آتا ادبلری

۳۳) بالالرگزنی تربیه ایتمیه الك کچکنه چاغلرنده باشلاگز، آنلرك کوکللرینه کورکام خلق اورلقلرنی ساچگز، آدمچیلکی وایز گولك نیچوك اولدیغنی بیلدرگز، برینه قاراب بر آز یومشاقلق، ووقتینه قاراب بر آز قاتیغلقده کوسترگز، لکن قورقوب دگل بلکه عین مصلحت ایدکنی آکلاب سوزلرگز ایله عمل ایتچکلر اولورقدر وقارلی اولگز.

۳۴) بالالرگزنك اوزلرنی وآنلر کوز اوکنده باشقه لرنی هم سوکمه گز اگر ده برکیمسه یه یمان سوز آیتدکلرنی ایشدر اولسه گز البته منع ایلهگز، تاکه سوگوگه اوگرنماسونلر.

۳۵) بالاگز حضورنده اوز اوزگزی حرمتلی طوتگز، تاکه آنلر سزدن وقار اوگرنسونلر، وبو سایه ده عائله ایچنده اتفاق ومحبت محکم اولور. آنلره اصلا یالان سویلمه گز، وآنلره یمان دعاء ایلمه گز، بوشیلر ایسه آنلره یالان سویلهمك اوگردر، وآتانك حرمتنی کیمتور.

۳۶) خاتونلرگز تربیه ایتمیه کرشدکنك، بالالرك آره لرینه کرمه گز، سز تربیه ایتدکگزده خاتونلرگزده آرالماسون. بوشیء تربیه دگل، تربیه سزلکدر. چونکه بو حالی کوروب، بالا اوزینك مظلوم ایدکنی حساب ایلر وایرکه لکه اوگرانوب، هیچ برتربیه آلمای، آتا ایله آنا آراسنده بربرندن قاچوب وشکایت ایدوب یورر.

۳۷) بودنیاده آدملرنك قیمتلری بالگز اوز همتلری ایله اولدیغنی، هرکیم اوز اشنی اوزی کورمیه بورچلی ایدکنی، بالاگزه آکلادگز، کشیگه تایانورغه، ویالگز بخت وخیر دعالرغه اشانوب طوررغه اوگرنماسونلر.

۳۸) ایمان ودین حکملرنی، فرض وحراملرنی، بیلدرگز، وعمللرنی قیلدرمیه عادتلندرگز، (دین تربیه سنی یاشلکندن آلان بالا، الوغ اولدیغنده هم شاید ضایع اولماز).

۳۹) بالالرگزه فائده‌لی مقصودلرنی حاصل ایتمك طوغروسنده یاردم ویرگز ، وممکن اولدیغنده بویولده پاره قزغانمه‌گز ، آنلری کشی ایشکلرینه یورمیه ویاکه خبرسز اشلر اشلمیه مجبور ایتمه‌گز .

۴۰) بالالرگز ایچون مال ییوب (ییغوب) ده تربیه‌لرنی مهمل ایلمه‌گز ، بلکه مالنی آنلرك تربیه‌لری یولینه صرف ایدگز . بتمای طورغان میراث گوزل تربیه ایدکنی بیلوگز . درست تربیه اولمادیغی صوگنده ، بالالر ایچون دنیا طولوسی آلتون قالسه‌ده فائده‌سی یوقدر ، بلکه تربیه‌سزلکلری بربختسزلك . وآنك اوستینه قالمش آلتونلری ایکنچی بختسزلك اولور .

۴۱) بالالرگزی مدرسه‌گه یباروب‌ده اوزگز آنلر حالندن خبرسز طورمه‌گز ، بلکه همیشه حاللرنی کوزه‌تگز ، هر بر حاللرنی کوز اوکنده طوتگز ، حتی کتاب ویازو اسبابلرینه قدر شیلرینه وارانچه آڭلاب وبیلوب طورگز .

۴۲) عدالت وانصاف اوگرتمك ایچون ، حاجتلرنی اوته دگگز وکرکلرنی تحصیل ایتدکگزده جمله‌سنی برابر کورگز ، هدیه ویردکگزده بارچه‌سینه تیگز ویرگز ، برینه یاشروب بر نرسه ویروب‌ده : « صاق اول طوغمه‌لرگه بیلدرمه ! » دیمك کبی شیلردن صاقلانگز ، چونکه بویله ایتمك آنلره جبر ، ظلم . آلدامق ، خیانت کبی شیلری اوگره‌در . سارانلق وحب نفس (اوز اوزنی سومك) کبی بوز وقلق اورلقلرنی کوڭللرینه ساچار .

۴۳) کوچلری یتشورلك اولدیغنده ، بالالرگزه اوز اشلرگزی وهنرلرگزی اوگردگز ، فکرلرگز ایله آشنا ایدگز ، دنیا کوتمك ایچون آنلرك کوزلرنی آچگز ، معیشت قاعده‌لرنی آڭلادگز ، خادملرگز ایله دگل ، اوزگز ایله برگه یورتگز ، آشامق ایچمك وقتلرنده کوز اوکگزده اولندرگز ، ذهنلرنی آچارلق نرسه‌لر سویله‌گز ، هر نچوك اولسه‌ده عقللرنی نورلاندرگز ، کسب وهنرلر ایله آشنا ایدگز ، وقتی یتدکنده ایزگی عائله اعضالری ایله اهللندرگز .

٤٤) بالالرگزی انسان حساب ایدوب آنلرنڭ آدم اولمقلرنی ارزوایدر اولسه‌گز، آنالری ایله گوزل وشریعت آدابی اوزرنده معامله ایدگز، بالامحبتی آنا ایله آنا آراسنده اورتاق ایدکنی بالالرگزه عمللرگز ایله بیلدرگز. اگرده آنلر، سزدن بو یله شیلری کوروب اوسار اولسه‌لر، اوزلری هم سزدن آلمش علم وتربیه‌لری سایه‌سنده، اوزخاتونلری ایله‌ده گوزل معیشت ایدرلر، اوزبالالرنی تربیه ایتمکده‌ده کمچیلک کوسترمازلر.

٤٥) وقتی کلدکی ایله ادب اوگردگز، قرآن شریف تعلیم ایدگز، قدرتگز قدر نفقه ویرگز، تربیه ایله گز، دنیاترکلکی ایچون لازم اولان کسب وهنرلری محبتلی کوسترگز، کوڭللرینه غیرتی ویرگز، الوغ کیمسه‌لرنڭ ترجمه‌لرنی سویله‌گز.

٤٦) قزلرگزی کامل اعتبار ایله اوقدگز، اوقورغه ویازارغه بیلدرگز، بولنور ایسه مکتبلره یبارگز، دین ودنیا کرکلرنی اوتربیه ایلمك عملرنی اوگره‌دگز، وقتی یتدکنده یالگز بایلغینه کوزصالوب، تربیه سزلره واوزلرینه تیڭ دگل قارتلره دگل بلکه تربیه‌لی وگوزل طبیعتلی آدملرگه ویررگه اجتهاد ایدگز، طوی وجهاز ایچون آرتق تکلفلانمه‌گز، تربیه‌لی اولمق قدر بیوك جهاز وشهرتلی طوی هیچ اولنماز.

٦
سعی واجتهاد ادبلری

۴۷) تربیه ایدلمگان واشله‌نلمگان یرلرده، عادتی اولنلردن باشقه شیٔ یتشمادکی کبی، کندی حالنده براشسز طوره‌چق آدم اوغللری‌ده هم بر فائده کتورمازلر. شونڭ ایچون دنیاگز ایچون منگو طوره‌چق کیمسه کبی، وآخرتگز ایچون ایرته‌یه‌اوله‌چك کیمسه کبی اجتهاد ایدگز.

۴۸) جناب الله عمل ایله بیورمشدر، وعمله کوره جزأ ویرمیه وعده ایلمشدر. وبنده‌نڭ وظیفه‌سی‌ده، کندینه ویرلن امرلری یرینه کتورمك ایچون طرشمقدر، بنـاٴ علیه اوستوگزه لازم اولان عمللری اخـلاص

واجتهادگز ایله اداء ایدگز، تقدیر ویاکه قبول اولنوب اولونمیه‌چغنی، وجناب اللهنڭ بنده‌لرنڭ عبادتلرینه اصلا محتاج دگل ایدکنی، سویله‌مك ویالقاولغه بونلری بهانه ایتمك کبی شیلر ایله مشغول اولمه‌گز، چونکه بوشیلر بنده‌نڭ وظیفه‌سی دگلدر.

٤۹) هیچ نرسه‌سی یوق کیمسه فقیر دگل، بلکه هنری واجتهادی یوق کیمسه فقیردر. کندی حقنده اجتهاد ایله اولان کیمسه‌یه اش هر وقتده یاردم ایدر. طرش کیمسه گوزل ترکلك ایندکی حالده یالقاو کیمسه آچلقدن اولر. بودنیا ترکلکی هرکیمنڭ اوز غیرتینه امانت ایدلمشدر. شونڭ ایچون دنیاده طورر وکون کیچرر ایچون هیچ کمگه اشانوب طورمای، یالگز اوز غیرتگزدن امید ایدگز، واوزگز ایچون اوزگز طرشوگز.

۵۰) رزق هرنه قدر بولنگان وبیلگولنگان ایسه‌ده بونی ازله‌مك واستمك ایله بنده‌لر بیورلمشلردر. شونڭ ایچون کندی رزقگزنی کندیگز ازله‌گز. کورمیورمیسز هیچ کمه کوکدن آلتون یاغدیغی ویردن اولن مثالنده کموش اوسوب طوردیغی یوقدر.

۵۱) زیرك اولدیغگزده زیرکلکه اشانوب، یاکه هنرلی اولدیغگزده هنرگه آرقه ویروب اشسز وحرکتسز تیك یاتمه‌گز. چونکه اجتهادکورلمادکی وحرکت ایدلمادکی حالده، زیرکلك ایله هنردن برفائده حاصل اولماز.

۵۲) یالقاولق ونفس مرادی آردندن یورمك (شریعت نظامندن طش) آدم اوغلینه خسته‌لك کتورر، طبیعتنی بوزار، فقیرلندرر، شونڭ ایچون هیچ وقت اشسز طورمه‌گز، یالقاواولمه‌گز، شهرت اسیری اولمه‌گز، عقلگزی بوش واشسز آسرامه‌گز.

۵۳) دنیاده ایکن کونلرگزده آخرتده فائده‌سی اوله‌چق عمللردن هم غافل اولمه‌گز، گوزل بیلوگزکه دنیاده توزان قدر ایزگولك ایلمش کیمسه آخرتده یخشی جزاء کوررو توزان قدر اوصال عمل ایدن کیمسه هم آخرتده اوصال جزاء کورر. هرکیمنڭ عملی آخرتده اشکاره‌چقارهرو

عملنك جزاسی قارشوكلوب آلور.

٥٤) دنیاسفرنده ایکن وقتگزده، اوزگزه کرکلی اشلرنی طوقتادوب طورمه‌گز، چونکه دنیا، کچوب کیدن بیل‌کبی تیزلکن کچر، بلکه وفات کونگزه قدر فائده اشلر ایچون سعی ایدگز، وهیچ وقت یالقوب قالمه‌گز، آردگزه گوزل بر اسم قالدرر ایچون چالشگز. چونکه آدم اوغلی وفات اولور، لکن گوزل اسمی وفات اولماز منگو قالور.

۷
هنر وصنعت ادبلری

٥٥) اشگزی آشقمای گوزل ومحکم ایدوب، وهر نرسه‌نك اوزینه مناسب اولان وقتده اشله‌گز، فکرگزی بوزه‌چق شیلردن صاقلانگز تدبیرلی اولگز. بر اشه کرشدگگزده گوزل روشن تمام ایدرگه طرشوگز، چونکه اشنی باشلاب یولده قالدرمقدن ایسه. هیچ باشلامای طورمق دخی خیرلیرکدر.

٥٦) برساعتده بر نیچه‌تورلی اشنی اشلرگه کرشمه‌گز، چونکه بویله ایتمك جمله‌سندن محروم قالمغه سبب اولور، بلکه کرشکان اشگزده نشاط واخلاص اوزرنده اولگز وهیچ یالقمای دوام ایدگز.

٥٧) بوکون بته‌چك اشنی ایرته‌یه قالدرمه‌گز، چونکه ایرته‌نك دخی اوزینه کرك اشلری اوله‌چقدر. بوکون اشنی ایرته‌یه قالدردیغگزده بوکون بوشه کچر، ایرته‌سی‌کونه ایکی تورلی اش بیلورده آورلق کتورر. اماهرکون اشی بتوب واررایسه اوزگزه راحت اولور.

٥٨) اشگز آز زمانده تمام اولمقینه دگل بلکه گوزل، خوش؛ محکم، وترتیبلی اولمه‌سینه دقت ایدگز. ترتیبلی اولان اشلر وقت اوزدرماز واوکوندرمه‌ز. خلقلرهم اشلرك نه قدر زمانده تمام اولمقینه دگل بلکه بخشی اولمه‌سینه دقت ایدرلر.

٥٩) اشلری باشلادیغگز وقت اعتبار ایله باشله‌گز. چونکه باشنده بخشی اولان اشلرك آخرلری هم بخشی اولور، باشی بوزوق اولان

اشلرك آخری هم گوزل اولماز.

٦٠) اشلرنی کشی کورسون ومدح ایتسون ایچون دگل، بلکه فائدەسی اولسون ایچون اشلەگز. فائدەلی اش بوکون اولماز ایسەدە بر وقت کوزه کورلور، عقللی کیمسەلر طرفندن تحسین ایدلنور.

٦١) وقتلرگزی ممکن قدر عملگزگه بولگز. وکوچگزدن آرتق اشلرگه کوچلنمەگز، آنك ایچون بویله ایتمك خستەلك کتورر. واشلرگزدن یالقماگز، بلکه شادلق ایله اولگز، کوکل قایتاراچق فکرلرنی کوکلگزدن چقارگز، بلکه اشلەگز وفائده امید ایدگز.

٦٢) اشلەدگگز وقت، صوگیدن کلەچك فائدەلر حقنده فکر یورتگز چونکه بویله ایتمك شادلق کلمیه سبب اولور. شادلق اوزرنده اولان اش، نەقدر آور اولسەده یڭگل کورلور.

٦٣) هنرگزی کوندن کون ترقی ایتدرگز، بولنمش حاله رضا اولوب طورمق، یاکه کوندن کون توبان قالمقدن صاقلانمق، حسیاتسز وهمتسز ذاتلر عادتیدر.

٨
کسب ادبلری

٦٤) درسلرگزی تمام ایتدکگز ایله، دنیا کیچرمك ایچون اوزگزه مناسب بر رکسب وهنر اختیار ایدگز، وبرتورلی هنر وکسب ایله آشنا اولمازدن مقدم، باشقەلری ایله شغللنمەگز.

٦٥) کسبگز آزلغندن ویاکه کوب فائده کوره آلمادیغگزدن اویالمەگز، اجتهاد ایتدکدن صوڭ، فائده آزلغی عارلك دگل؛ بلکه یالقاولق وکسب ایده بیلمگانلك عارلکدر.

٦٦) اختیار ایلمش اولان هنرگزده، راست سوزلی، اشانچلی، شاد وعقللی، تدبیرلی، پاك اولگز، کوندن کون اشگزنی یخشیلاندرمیه، وخلقلرك اعتبارلرنی کسب ایتمیه طرشگز، خیانت ایتمەگز، یالغان سویلمەگز، یتشدره آلمازدای کون ایله وعده ایلمەگز، ایلەدکگز

وعده‌یه خلاف ایتمه‌گز.

٦٧) اگرده ایگنچیلك ایدر اولسه‌گز، ایگن علمنی بیلوگز، وبو طوغروده یازیلان رساله وکتابلری اوقوگز، لازم تجربه‌لرنی ایدگز، فائده‌لی اورلقلرنی تابوب ساچگز، یر آلمق وصاتمق هم خدمتچیلر یاللامق حقنده اولان نظاملری بیلوگز.

٦٨) سوداگر اولور ایسه‌گز، سودا حقنده اولان نظاملر ایله آشنا اولگز، اشلرگزی ترتیب ایله یورتگز، ضرر ایله فائده بوللرینی آیرگز، اوزگزه ضرر وباشقه‌لره خیانت ایلمه‌گز. حقی آرزان دیه حاجت دگل شیلری کوب آلوب قویمه‌گز، عیبلی نرسه‌لر صاتمه‌گز، آز اولسه‌ده ربحنی بیارمه‌گز، آچق یوزلی اولگز، اولچاولرده عدللك ایدگز، الحاصل شریعت بیوردیغنچه عمل ایدگز فائده‌سی آز اولسه‌ده برکاتی کوب اولور.

٦٩) بر کیمسه‌نك خدمتنده اولور ایسه‌گز، خدمتلرگزی طوغریلق اوزرنده باشقارگز، راست سوزلی، اخلاص عمللی وباشلرگزه اطاعتلی اولگز، خیانت ایلمه‌گز، وجدان وحرمتلی ذمه‌لره خلاف اشده اولنماگز.

٧٠) باشقه‌لرنك خدمتلرنده اولدیغگز مدتده، کیوم صالومده آنلر ایله برابر یورمه‌گز، خاتونلرگزی آرتق کیوندرمه‌گز، دنیاده یاشارلق کشی بته‌چك اولمادیغندن زینت وکیوم طوغروسنده اوزگزده یارشمه‌گز، خاتونلرگزیده یارشدرمه‌گز؛ اگرده مصارفگزدن آرته‌چق آقچه‌گز اولور ایسه، کوبمی آزمی اولور، قاره کونلر ایچون محافظه صندیغینه (اسبیریگاتیلنی کاسسه‌غه) صالگز، نه قدر بختلی اولسه‌گزده کله‌جکده اولان قاره کون ایچون حاضرلنمای غافل طورمه‌گز.

٩
اقتصاد (طوته بیلمك)

٧١) آقچه‌سی ودولتی کوب کیمسه بای دگل، بلکه اقتصادی اولان کیمسه بای‌در. شونك ایچون فائده‌سز برلره وحرام اورنلره برتبن اولسون آقچه صرف ایتمه‌گز، بویله اورنلره صرف ایدلنه‌چك آقچه‌لری یانگزده صاقله‌گز، بیوگز، کله‌چکده بلکه ضروری اولماز.

۷۲) او ادارەسندە اولان آزغنـە بورچدە کیوملردە اولان برتق کبیدر، همان کورلورکورلماز یمالنماز ایسە کتدکچە زورایور، اوز اوزینە بیوکلنور. شونكایچون کوتەرگە نرسەآلماکز. اگردە ضرورت سببلی آلنمش ایسە، آقچەسنی آشغوب تابشررغە طرشوکز، اوستوکزە بورچ اویمەکز، آدم اوغلنی وقتسز قارتایتەچق شیلرك بریدە بورچدر.

۷۳) آقچەلرك قیمتلرنی نرسەلرك حقلرنی یخشی بیلوکز، صاتو آلو وقتندە آلدانمەکز، کرك اولان نرسەکزی ممکن اولدیغندە اوزکز قاراب آلکز، حاجت دگللرنی آرزانلغینە قزغوب، یاکە مجرد جهاز وزینت ایچون صاتوب آلمەکز. بویلە شیلری آلمـق نەقدر آرزان حق ایلە اولسون قیمتدر.

۷٤) کلور وکیدرکز حسابلرنی بردفترە یـازکز، وهر وقت بو دفتری کوزکزدن کچروب طورکز، بویلە دفترلر، اقتصـاد آرشینی وتدبیر اولچاوی اولورلر. چونکە کیسەسندن چقمش آقچەلرنی کوروب طوردیغندە، کرکماز اورنلرە آقچە ویرمك ایچون هرکیم برقدراحتیاط اوزرندە اولور.

۷۵) کیدرکزی کلورکزدن آرتق ایلمەکز، بلکە قارە کون ایچون هرآیدە کوبمی آزمی برمقدار کیسەکزە برکدیرە بارکز، بویلە ایتمك کوکلە راحتلك کتورر، واجتهادلی اولمایە سبب اولور. اما کیدر آرتق اولور ایسە کوکلە حسرت اولور، قاننی بوزار.

۷٦) الوغ ضرورت اولمادیغندە، بورچ اولەرق نرسە آلماکز، اوشنداق معـاملە جهتنچە مجبور اولمـادیغکزدە، ویاکە حاللرنی تجربە ایتمادککز کیمسەلرە بورچ هم ویرمەکز. امـا خلق آراسندە کیونوب کوکرەگنی کییروب یوروچیلرە، وقورصاقلرینی قونـاق ایدوچیلرە، خاتونلرنی درجەلرندن طش کییندروچیلرە برتین اولسون ویرمەکز.

۷۷) وعدەسی یتدکندە آلاچغکزنی، اوینـاب وکولوب دگل، بلکە چن صورتدە، آقچـە کرك ایدکنی بیلدررلك روشدە صورکز.

ویره‌چککز وعده ایرشوب‌ده ویررگه کوچکز اولمادیغنده گوزل صورتده اعتذار ایله‌کز .

١٠

تدبیر

٧٨) وقتنی صرف ایده بیلن کیمسه ، مالنی هم صرف ایده بیلور ، یعنی دقیقه‌وقتنی بوش یره صرف ایتمه‌دکی کبی برتین اولسون آقچه سنی‌ده اورنسز یره بیبارماز . شونك ایچون وقتکزی ومالکزی ضائع ایتمه‌کز ، تدبیرلی اولکز ، آحمق کیمسه‌لر مثالنده آقچه‌کزی دنیا وآخرتده فائده‌سی امیدلی دگل شیلره صرف ایتمه‌گز . وقتکزنی اسراف ایلمه‌کز .

٧٩) مال نه قدر کوب اولسه‌ده اولسون ، عمر نه قدر اوزون اولسه‌ده اولسون ، تدبیر اولنمادیغی صوکنده ، یاز کونینك قاری مثالنده اریر ، بتار ، نام ونشانی قالماز . اما تدبیر اولور ایسه آزغنه ماللرده برکاتلی اولور . قسقه عمرلرده فائده‌لی اولور . اوشبونك ایچون تدبیر ایله دنیا کوتکز . تدبیرلی اوله‌رق یاشاکز ، تدبیر ایله معامله ایله‌کز .

٨٠) اسراف ، ایك حرمتلی عائله‌لرنی بوزار . وایك بای اولری ویران ایدر . ایك بیوك منصبلردن توبان توشرر ، ایك شهرتلی فامیلیه‌لری خراب وفقیر ایلر . شونك ایچون اسراف ایتمکدن ، زیاده صاقلانکز . وهر اشکزده اقتصاد ایله اولوکز .

٨١) تدبیر ایله استعمال اولنسه مال آزالماز ، آرتور ، صاران کمسه آج قالور . اسراف ایدوچی خسته‌لنور وفقیر اولور . شونك ایچون آقچه صرف ایتمکده خسیسلك درجه‌سینه وارمه‌کز . اسراف هم ایلمه‌کز . بلکه اقتصاد وتدبیر اوزرنده اولکز .

٨٢) فقیر اولدیغکز حالده بای کورلمه‌کز ، وبای اولدیغکز حالده فقیر صورتنده یورمه‌کز . بلکه اولدیغکز کبی کورنکز ، وکورلدککز کبی اولکز ، خاتونلرکزك ایرلری ایچونده مال جمع ایتمه‌کز ، بوایسه تدبیردر .

۱۱

بایلق و یارلیلق ادبلری

۸۳) مال ، دنیا ترکلکنده زینت اولدیغی کبی ، آخرت مرتبه‌لرنی کسب ایدارگه هم وسیله‌در. شونك ایچون مالگزی اوزگزه دنیاده شرافت کتوره‌چك واولدکگزده گوزل اسم ایله یاد ایتدره‌چك اورنلره صرف ایدگز.

۸۴) مال ، اگرده الله‌تعالی حضرتی بیورغان روشچه صرف ایدلماز ایسه، بنده‌نی آداشدرمیه سبب اولور. شونك ایچون مالنك ذاتنی سومه‌گز. والله‌تعالی حضرتی رضا دگل اورنلره صاق اولگز صرف ایلمه‌گز.

۸۵) بنده‌نك الله‌تعالی حضرتینه طوتاشدره‌چق دینی، ادبی، علمی وگوزل خلقی، اولماز ایسه ، دنیا طولیسی مالی اولورسه‌ده بر فائده‌سی اولماز. شونك ایچون مالگز نه قدر اولورسه‌ده اولسون، دین تربیه‌سی آلگز، علملی ادبلی گوزل خلقلی اولگز.

۸۶) مالگز ایله فائده‌لی کتابلر آلگز، معلملره وظیفه ویرگز. کندیگز وعائله‌گزنك معروف ایله حاجتلرنی باشقارگز، تیوش یرلره الله‌تعالی رضاسیچون عدالت اوزرنده صدقه وهدیه ایله‌گز، دین وملت فائده‌لرینه هم صرف ایله‌گز.

۸۷) کرك آزده اولسون الله‌تعالی رضا دگل اورنلره، احمق آدملر فائده‌لرینه، سفاهت اورنلرینه، بوزوق خلقلی کمسه‌لرنك ثنالرنی ایشدر ایچون برتین اولسون ویرمه‌گز. بویله‌شیلر آدم اوغلینك حرمتنی بیارور، اعتبارنی یوغالتور، دیننی بوزار.

۸۸) دنیاگز تار اولور ایسه ، الله‌تعالی‌نك رحمتندن امید اوزمه‌گز. ایرکن اولدیغنده آزغون وشهوت اسیری اولمه‌گز، بایلق بر آیلق ایدکندن وکوب بای فامیلیه‌لر آزغونلقلری سببلی ایك فقیر، اولوب قالدقلرنی فکرلب کوکلگزنی اوز اوزگزنی تربیه ایدوب طورگز.

۸۹) فقیرلك عیب وعارلك اولمای ، بلکه کسب ایدارگه کوچ

یتشمگانلك وکسب نظاملرنی بیلمگانلك ، وباشقه‌لردن صوراشب بوررگه مجبور اولمق عیبدر شونك ایچون بر طرفدن فقیرلك باش کوسترر اولسه ، سزلرده ایکنچی طرفدن کسب ایدارگه کرشمکله بوفقیرلك ایله صوغش ایله‌کز ، احتمال‌که غیرتکز وجناب اللهنك رحمتی کولگه‌سنده فقیرلگه غالب کلورسز . هرنه آدملردن صوراشوب یورمازقدر قوت تابارغه طرشکز . بوتوغروده زنهار مساهله ایتماکز .

۹۰) بای بولمق ایچون آرتق آشقمه‌کز . آقچه‌نك ذاتنی سومه‌کز ، اقتصاد ایله طورلسه ، آز بایلق‌ده یارار . لکن کشیلرگه یوز صووی توکمازقدر کوچ حاصل‌ایدر ایچون آرسلاندن قاچارکمسه کبی آشغکز .

۹۱) طرشوب طرشوب‌ده یته‌چك درجه‌ده بایلق حاصل اولماز ایسه امیدسز برحالده اولمه‌کز ، بلکه خلق وفعلکزنی توزه‌تورگه اجتهاد ایدکز . خلقی توزوك اولمقده الوغ بر بایلقدر . بایلق ایله تابلمغان حرمت وگوزل‌اسملر ، کورکام‌خلق سایه‌سنده حاصل‌ایدلنور وصوکلره قاله‌بیلور .

۹۲) آقچه‌نك ذاتنی سومك ، ایك فـاتیغ فقیرلکدر . آدم اوغلی آقچه‌سز فقیرلگه صبر ایتدکی حالده ، آقچه سومك فقیرلگینه صبر ایده آلماز . اگرده آدم اوغلی معاذ الله آقچه سومك فقیرلکی‌ایله مبتلا اولور ایسه ، بتون‌ترکلکی‌حسرتلی اولور . آدچیلکی وفات‌ایدر . قاره ایکمککه طویمای باشنی تاش اوزرینه قویوب یاتمقده اولان فقیرلر کورمگان مشقتلری ، آقچه سومکده اولان بای فقیرلر کوررلر . سزلر ، بوحالی هر وقت آلدکزده طوتکز ، آقچـه‌سزلق فقیرلکندن آرتق ، آقچه سومك فقیر لگندن قورقوکز ، صاقلانکز .

۹۳) عادتی روشده‌گنه دنیا کچروب حالندن‌راضی ، وجناب‌اللهنك قسمتنه اطاعتلی اولورق ، اوزندن توبانلرنك حالنی کوروب شکر ایتمکده اولان ذات : بیوك سرایلرده اوطوروب وعمرتورلی‌زینتلره‌غرق اولوب‌ده ، اوزندن یوقارولرنی کوروب ، وآنلرکبی اولمادیغی ایچون

قایغورمقده اولان کیمسه‌دن قات قات بختلودر. شونك ایچون سزلر هم سعادتنی بایلقدن، یاکه آت آربه واولوغ سرایلر دن ازله‌مای، بلکه کوکلگزنك قناعتلی وجانگزنك طنچ اولمه‌سندن ازله‌گز.

٩٤) دنیاده اولان جملهٔ مقصودگزی مال ییمقدن عبارت ایلمه‌گز، کوزگزی یخشی آچوب اطرافه باقار ایسه‌گز کورورسزکه، مال ییوچیلر بالقورتی قبیلندن تون‌کون حسرت تارتوب بیدقلری مالنی، آشاوچیلر باشقه‌لر اولور. وبعض آدملر جان تیرلرنی آغزوب خاتونلر ینك ارلری ایچون مال بیارلر. وبوندن باشقه، مال ییه‌ق آدم اوغلننی برخسته‌لك درکه؛ یااسراف ویاسارانلق کبی بوزوق خلقلره طوتاشدرور. شونك ایچون باشقه‌لره محتاج اولماگز، عائله‌گزی وگزل‌تربیه ایدر خیر یرلره علم وملت هم عمومی فائده‌لره صرف ایلر؛ نیتیله کسب ایدگز؛ وتابمش مالگزی‌ده، خاتونلرگزنك ایرلرنی سیمرتور ایچون دگل، بلکه دنیاوآخرتده فائده کورله‌چك، اوزگز وفامیلیه‌گزه گوزل براسم آلاچق یرلره اوزگز صرف ایدگز.

٩٥) آقچه‌گزی ویغرشنی بیلیتلره ویرمه‌گز، صاق اولگز اوطش اوینامه‌گز، بلکه آزاولسه‌ده بونلردن باشقه کسب ایدگز، بارقدرینه قناعت ایله‌گز، بیلوگزکه هر قومسز کیمسه فقیر، وهر قناعتلی کیمسه بای،در.

٩٦) شرافتنی بایلق وآقچه‌ده، یاکه آت آربه، یر صوده حساب ایتمه‌گز، بلکه شرافت گوزل خلق، تربیه، ادب وعلمده‌در. اگرده اعتبارکوزنی صالورالسه‌گز کورورسزکه بودنیاده کوب بایلر اولور، خلقلری بوزوق وتربیه‌سز اولدقلرندن راحتك نه‌ایدکنی‌ده بیلمازلر، وکوب فقیرلر اولورکه علم وتربیه‌لری سایه‌سنده دنیا سفرنی راحت راحت کچررلر.

١٣
علم ادبلری

٩٧) هربر کیمسه وهر بر قوم وملتنك سعادتلی اولمقلرینه باش سبب علمدر. آشلقلر ایچون یغمورنه قدرکرکلی اولور ایسه؛ آدم بالاسی

ایچون هم علم، شول روشده کرکلی در. ایتلر، جمله‌سی ایت اولدقلری حالده، علملی ایتلره شریعت اسلامیه‌مز، بعض فضیلتلی حقلر احسان ایلمشدر. شونك ایچون سزلرهم علم اوگرنگز، وبالالرگزنی علم یولینه صالگز، علمگه رواج ویاردم ویرگز.

۹۸) بو، برزماندرکه علملی قوملر ساعتلب ودقیقه‌لب اوسدکلری حالده علمسز قوملر منقرض اولوب بتمکده‌لردر. علملی اوطن کیسوچیلر یاننده علمسزلری مغلوب اولدقلری، کوز اوگنده ایکن باشقه‌لره نه قالدی؟.... شونك ایچون جناب اللهه عبادت‌ایدر ایچون علم کسب ایدگز. وهنر وصنعت یاکه ایگنچیلك وسودا ایله کون کچرمك اولسه‌گز کینه علم کسب ایدگز.

۹۹) معلم اولور ایسه‌گز، شاگردلرنی قاعده اوزرنده تربیه ایله‌گز، خلقلرنی گوزللندرگز، حاللرینه مناسب علملرنی اوگره‌دگز، علملرنی ضائع ایتمه‌گز، شاگردلر ایچون مسئول اولنه‌چق کیمسه‌لرنك الك برنچی درجه‌ده اولانلری معلملر ایله مدرسلر ایدکنی اونوتمه‌گز.

۱۰۰) شاکردلرگزنك هر بر حرکتلرینه باقوب طورگز، آنلری خوش معامله‌لره، گوزل وشفقتلی عادتلره توشندرگز، سوزلرنی وفعللرنی طوغریلندرگز، اوست باشلرنی، کیوم صالملرنی پاك ونظیف ایتمکلری حقنده نظارت ایله‌گز. الحاصل ایچ وطش اعتباریله هر کیمه کوچر کچ اولورلق درجه‌سینه ایرشدردکگزمدتکه قدر، شاکردلرگزنی تربیه ایدگز.

۱۰۱) شاکردلرگز ایلن اوینامه‌گز کولمه‌گز، آنلره یومشاق ومهربانلی اولگز، هر نرسه‌نی درست سویله‌گز، جمله‌سنی برابر کوروب، جمله‌سی فائده آلاچق روشده اوگره‌دگز، فائده‌لی علملر، کرکلی اولان ادبلرنك جمله‌سندن خبردار ایله‌گز.

۱۰۲) ایشتدکگز شیلرنك گوزلنی یازگز، یازدیغگز شیلرنك گوزلنی کوکلگزه صالگز، کوکلگزده اولانلرنك گوزلنی سویله‌گز، یازه‌چق شیلرگزی، الك مقدم بر دشمن کوزی ایله انتقاد ایدگز، حق سوزی

سويله‌مكده الله تعالى‌دن باشقه هيچ كيمنك شلته‌سندن قورقمه‌كز.

١٠٣) يازديغكز وقت قلمكزه مالك اولكز، خلقلرنك مرتبه‌لرينه وعموم عادتلرينه حرمت ايدكز، يازديغكز شيلر، دنياده عقل اهللرى حضورنده وآخرتده قارشوكزه كلدكنده يوز قزارته‌چق روشده اولماسون.

١٠٤) اوجماخ ايچينه كروب الكچنى اله‌كدروب قويمازدن مقدم نه ديلكز ونه قلمكز ايله هيچ كيمى تقريع ايتمه‌كز، سوكمه‌كز، اسلام فرقه‌لرينك هيچ برينه «بد مذهب» «فرقهٔ ضاله» ديمك كبى ادبسز سوزلرى اسناد ايتمكز، بيكلر وميليونلر ايله جانلرى تعذيب ايلمه‌كز، وآنلره دشمنلرى طرفندين برگه اون ويوزنى قوشوب اسناد ايدن سوزلرگه اشانمه‌كز، باشقه‌لردن بيگرك اوز اعتقادكزى تيكشركز واوز اعتقادكزى درستله‌كز، كشيلرنى تفتيش ايدوب اوزكزنى محروم ايتمه‌كز. آخرتده خلاص اولمق استرايسه‌كز، شيعه، وهابيلرى سوگوب عمر اوزدره‌چق يرده اوز حالكزى قايغورتوب ورسول اكرم صلى الله عليه وسلم واصحاب كرام يولينه ايارکز وآنلرنك يولندن آيرلمه‌كز وبونكله برابر كله‌چك كونلردن هميشه امين وبى خبر طورمه‌كز،

١٠٥) يازديغكز وقت اقتدارکزنك اوستينه چقمغه وكنديكزى بولنديغكز درجه‌دن بيوك برمرتبه‌ده كوسترميه كوچلنمه‌كز، بويله ايتمك يازلمش اثرلرنك اهميتينى، ويازوچينك هم درجه‌سنى توبان توشرر.

٣١
وطن وملت

١٠٦) كوگى آستونده ياشاديغكز، هوالرنى ايسناب صولرنى ايچدككز وايكمكلرنى آشاديغكز وطنكزى زياده سوكز، بونك اسمنى بيوك ايلمك ايچون طرشكز.

١٠٧) وطن آدميلرنك حرمتى وهركيم حضورنده ايلچك شريف بر [illegible] وطن طوغروسنده مالكزنى قزغانمه‌كز،

کوچلرکزی آیامه‌کز وطن حقنده بویله فدا کار دگل کیمسه ، آنده باشامغه لائق دگلدر.

١٠٨) آتا وآناکزی یقین قرداشلرکزی نیچك سور ایسه‌کز ملتکزی شویله سوکز ملتکز ایچون خدمت ایتمکی جانکزه غنیمت بیلوکز. «ملت» «وترقی» کلمه لرندن مسخره ایدوچیلرنك سوزلرنی ایشتمه‌کز، آنلر ایسه حسیات شریفه‌دن محروم قالمش مسکین وبیچاره‌لردر بلکه آنلرنك اوزلرنی قزغانکز وبویله درجه‌ده ناقص قالدقلری ایچون حاللرینه مرحمت ایدکز.

١٠٩) ملت ووطن ایچون خدمت میسر اولور ایسه آنك برابرینه تشکر ومکافات کوتمه‌کز. مکافات کوتمك شویله طورسون فرض ایتدك ملت سزلره جفا ایتمش اولسون ، سزلر اصلا اوپکه ایتمه‌کز ، اوستکزه بورج اولان خدمتلردن همیشه کیرو طورمه‌کز. «شهرلرم وقوملرم هرنه قدر بکا جفا ایدرلر ایسه‌ده بنم کوزمده کینه حرمتلیلردر» دیه عرب شعرنی (١) اوقوکز وبونك ایله خاطرکزی تسلیه ایدکز.

١١٠) دین ، نشرعلم ، مکتبلر وخیر اشلر ایچون ، وهرنه روشچه اولسه‌ده حقلغه یاردم ویرمك ایچون اجتهاد صرف ایتمك الڭ گوزل غیرتدر، بونك جزاسی‌ده هم گوزل جزاء اوله‌چقدر. شونك ایچون ایزگی، وتقوالق اشلره ، ملت ودین فائده‌لرینه یاردم ویرمکی غنیمت حساب ایدکز، کوکلکز ایله سوه سوه یاردم ویرکز، ملتکزه علم ومعرفت نشر ایدکز، آره‌لرینه دوستلق ومحبت اورلقلری ساچکز، دشمانلق وگناه اشلره یاردم ایدشمکدن صاقلانکز. خصوصا ملت ضررینه برحرف اولسون سویلمه‌کز، وبرنقطه اولسون یازمه‌کز.

١١١) ملت فائده‌سینه خدمت ایدوچیلری ، اوزلری ایله بر یره کلوب سویلشمازدن مقدم ، بیلور بیلماز، یالکز کوکر گکز تارلق بلاسی سببندن ، تورلی افترالر ایله قارالنمق هوسینه توشمه‌کز، کمسه‌نك ضررینه حکم ایدرگه آشقمه‌کز، برکیمسه‌یه تهمت وافترا ایتمه‌گی شم

(١) بلادی وان جارت علیّ عزیزة * وقومی وان ضنوا علیّ کرام .

سوندرمك قدر بکّل حساب ایتمه‌گز، اوز فکرگزنك طوغری ایدکیله حکم ایتمازدن مقدم شبهه‌گزی عقل اهللرینه عرض ایدگز، آنلرك فکرلرنی آلگز، احتمالکه اوزفکرگز یاکلش اولور.

١٤

معامله ادبلری

۱۱۲) معامله‌لرده ادب واحتیاط اوزرنده اولمق، خلقنك رضالقینه سبب اولدیغی حالده، هیچ برپاره صرفنه‌ده احتیاج اولمیه‌چقدر. معامله، اگرده ادب اوزرنده اولورایسه، الڭ مشکل مقصودلر حاصل اولور. بیکلی ایشکلر آچلنور، یومشاق سوزلر، کوکللری راحتلندرر، اخلاص سوز اولوغ هدیه‌لردن آرتق شادلق کتورر، آچق یوز وفاتلاو سزلق، دوستلق ومحبته دلیل اولور. شونڭ ایچون استرکیم اولسه‌گز اولگز، آدم اوغللری ایله ادب اوزرنده معامله ایدگز، یومشاق وملایم سوزلی، اخلاص ایله اولگز.

۱۱۳) کوکلسز یاکه آچولی وقتگزده خلق ایله سویله‌شمای، بلکه آچو قزوی سورلگانگه قدر صبر ایدگز، آدمیلرنڭ کمچیلکلرنی عفو ایله‌گز، هر اشده فکرلی واعتبارلی اولگز، بو ایسه تربیه‌لی اولمق علامتیدر.

۱۱۴) آدمیلرگه قاتشمای برچیتدہ طورمه‌گز، ویاکه کیم اوچرادی ایسه آڭا قاتشوب دوستلق اظهار ایتمه‌گز، بلکه هر اشده عدالت اوزرنده حرفکرلی، راست سوزلی، بهادر، ایچ وطشگز بر روشلی اولگز.

۱۱۵) کشیلرنڭ اوصال معامله‌لرینه قارشو یخشیلق ایدگز، ویخشی معامله‌لرینه قارشو دخی آرتق یخشیلق ایله‌گز، باشقه‌لره کوسترچك معامله‌گز، آنلردن کوررگه استدکگز معامله‌لردن هرحالده آرتق درجه‌ده اولمه‌سینه دقت ایدگز.

۱۱۶) اوزگزدن کچوکلرنی خوار کورمه‌گز، عقلگز وبایلقگز ایله فخرلنمه‌گز، بلکه اوزمرتبه‌گزی وباشقه‌لرنڭ مرتبه‌لرنی هم یخشی بیلوب

هر كيمنكـ اوزينه مناسب اولان معامله‌سنى ايدكز، بـر بيوك ذاتنك:
«بارچه يخشى بزيمان!» ديمش سوزندن عبرت آلـكز.

۱۱۷) خلقدن كوركام معامله كورمك اميدكز اولسه، اوزكز هم آنلره يخشى معامله ايله‌كز، آنلردن حرمت كورمك استر ايسه‌كز، اوزكز هم آنلره حرمت كوستركز، «خلقنك دشمن اولمه‌سنك حسرتم يوق» ديماى بلكه دوستلقلرنى كسب ايدرگه طرشكز. عقل اهللرينك كوكللـرنى اوزكزه ميل ايندره‌چك صورتده اولـكز، مقصودلركزى قاتيغلق وقورقتو ايله دگل بلكه محبت ايله حاصل ايتدره‌چك بر درجه‌ده اولورغـه غيرت ايدكز. خلقلره محبتلى اولمقكز سببندن هيچ بر كمالتكز ضائع اولماز.

۱۱۸) خلقلره كوركام گمان ايله‌كز. يخشى اشلرنى سويـله‌كز، يمان اشلرنى ياشركز، اما اولكلرنى ايسه ايزگولكدن باشقه شئ ايله ذكر ايتمه‌كز، آدميلر ايله معامله‌كز شويله اولسون كه، دنياده طرديغكزده سزلرى سوسنلر، وفات ايتدككزده يوقسو نسونلر وقايغوروب آغلاسونلر.

۱۱۹) خلقلره ياردم ويرمك، يالـكز ضرورت وقتلر ينه گنه مخصوص اولوب باشقه وقتده هيچ كيم هيچ كيم اوستينه صالنوب طورمقى؛ نه عقلا ونه شرعا درست دگلدر. بناء عليه آدميلر اوستينه صالنمه‌كـز، آنلرنك ماللرينه طمع يورتمه‌كز، بلكه اوزرزقلركزى اوزكز ازله‌كز، اوزكز ايچون ازكز يوركز.

۱۲۰) عهدلركزى صاقلا كز، وعده‌لركزى يرينه كتـوركز، دوستلركزه راست اولـكز. خلقلرنك قايغو وشادلقلرنى اورتاقلاشكز. اوزكزه سومدككز شيلرى آنلره هم سومه‌كز، اگرده معامله‌كز بونيكزه بناء ايدلنور اولسه، آراده الفت محكم اولور، دوستلق تارالور.

۱۲۱) خلق فائده‌سى، وحق برلره ياردم بولنده كچن وقتلرى، ضائع وقت ديه حساب ايتمه‌كز. چونكه باشقه‌لرى سومك وآنلره ياردم ويرمك، وآنلرنك يتشمكان يرلرنى يتشدرمك بيوككلك وآدميلك علامتيدر.

۱۵
جمعیت ادبلری

۱۲۲) بدنگزده اولان اعضالر، بر برینه محتاج اوله‌رق، وجمله اعضالر برلکده سلامت اولدقلری حالده، کامل بر انسان اولدیغی کبی، بو دنیاده طوردقلری مدتده، حتی جنته کردکارنده هم جمله آدم اوغلنلری ترکلك ایتمك طوغروسنده بر برینه محتاج اولمقده‌لردر. انسانلرنك برگه بیولمقلرنده، حاجتلری تابلنور وعقلریده اداء اولنور، نسللری سلامت قالور. وبویله برگه بیولمقده ادب، شرطلر، قاعده وقانونلر اولوب، بونلری رعایه ایلمك لازم کلور. اوشبونك ایچون بر بر گزه هر وقت حرمت ایله‌گز، معامله‌لرگزده انصافلی اولگز، بیولمق قاعده‌لرنی یرینه کتورگز، اوز فائده‌گز ایچون باشقه‌لره جبر ایتمه‌گز، اشلرگزده ثباتلی اولگز.

۱۲۳) برگه بیولمقدن مقصود ایسه، برکمسه اشلرگه ممکن دگل اشلرنی اشله‌مك طوغروسنده یاردم ایدشمك، ولازم کیگاشلری ویرشمك، ملت ووطن خدمتلرنی اورطاقلاشمق در. اوشبونك ایچون بویله ساعتلرده، یاردم ویرمکی وبویله اشلره قاتشمغی جانگزه منت بیلوگز، آدم اوغلی بریالگزی آز اولدیغی حالده قارنداش ودوستلری ایله کوبدر. اگرده بویله ساعتلرده، جماعته خدمتگز اولمز ایسه، وارلغگزه نسبتله یوقلغگز دخی آرتقدر.

۱۲٤) شریعت بیورغان الوشلری، دین وملت فائده‌سی ایچون صرف ایدن ذاتلر، گویا آخرتده آلمق شرطیله جناب اللهه بورج ویرمش کبی اولور. شونی حساب ایده‌رك سزلرهم اگرده مالگزده بویله چقاچق کیسا کلر اولور ایسه دین وملتنی تقویه ایده‌چك یرلره صرف ایله‌گز، دنیاده شکر ورحمت ایشدرسز، وآخرتده بورچگزی تمام بلکه آرتغی ایله قایتاروب آلورسز.

۱۲۵) مسلمان کیمسه‌نك دیلندن، الندن، مسلمانلر سلامت طوررلر، دینلمش مبارك سوز خاطرلرده در، شونك ایچون دیلگز،

قولڭز وجملە فعلڭز ایلە مسلمانلرنی رنجتمەگز، یولە چقمازدن الك یولداش تابڭز، یورت آلمازدن مقدم کورشی آلڭز، کشی کولدرەچك سوزی سویلمەگز، قول آستوڭزدە اولانلرنڭ خلق وفعللرنی صاقلەگز.

١٦
برنچی اوگوت

١٢٦) اعضالرڭزنی گناهلردن صاقلاب، الله تعالی حضرتلرینە تقوالق ایدڭز، فرمانلرنی یرینە کتورڭز، قایغو کلدکدە صبر ایدڭز، خلقلرە انصاف ایدڭز، وآنلردن انصاف کوتمەگز، وهیچ بر مسلمانی وهیچ بر آدم اوغلنی دشمن طوتمەگز، الله تعالی ویرمش رزق ومرتبەلرە قناعت ایلەگز، خلقلرنڭ حرمتلرنی آیاق آستینە صالمەگز، الڭزدە اولان بایلقنی تدبیر ایلە طوتڭز. اوزڭزە کرك دگل شیلرنی تفتیش ایدوب یورمەگز. آدم اوغللری اوچرادیغندە سلام ویرڭز، حاللرنی صورڭز، وعدڭزدە طورڭز، تواضعلی اولڭز. کوچڭز یتدکی قدر هرکیمە یاردم ویرڭز، خیر اهللرنی دوست کورڭز. اوصال کیمسەلرە مدارا ایلەگز. اوزڭز محتاج اولان شیلرنی اوگرەنڭز، علم طوغروسندە عارلنمەگز. خلقلرنی رنجتمەگز. کوب فکرلەڭز، وآز سویلەگز. نادانلرە وخیانتلی عقللیلرە سرلوڭزنی چیشمەگز. کیگاش ایلمەگز، اوز بیلدکڭزە تایانمەگز، یواشلرنڭ مکرلرندن، چایا واوتکن کیمسەلرنڭ ضررلرندن امین اولمەگز، عالملرگە ایارڭز، ادب اهللریلە قرنداش اولڭز؛ مروت اهللرندن کوچرکچ آلڭز، بوزوق آدملرە قاتنشمەگز؛ طشڭزنی پاك وکوڭلڭزنی صاف یورتڭز. دین ودنیا بورچلرڭزنی وعدەسندە تابشرڭز، خلقلر ایلە الفتلی اولڭز. یاقین قردشلرڭزە بارڭز، حاللرنی بیلوڭز، خلقلرنڭ اشانوب طوردقلری خصوصدە گمانلرینە قارشی کلمەگز؛ الڭزدن کلن خدمتی هیچ کیم ایچون قزغانمەگز. هرکون باشڭزنی یصدیغە قویدیغڭزدە، کون بوینچە نەکبی اشلر ایتدکڭزنی حساب ایلەگز، ایزگی اشلرڭز اولسە الله تعالیگە شکر ایدڭز، اوصال اشلرڭز اولسە اوکنوڭز توبە ایلەگز، وایرتەیە اشلبەچك اشلرڭز حقندە

پلان قورگز، «ایرتەایچون ایشاك قایغورر» دیمەگز. مظلوملر دعاسندن صاقلانگز، لذتلری بوزمقده اولان اولمی اونودوب یبارمەگز، کونلر، عمللرنی کوسترمکده اولان دفترلردر، بو دفترلره بوزوق شیلر یازدرمازغه طرشگز، کیچه وکوندزسزنك ایزگو عمللرگزی آز ایتمقدەدر، سزابسه کیچه وکوندزی ایزگو عمللرگز ایله آزاینوگز. مبارك شریعتمزه خلاف اولماز شرطیله استرکیمه اولسون اطاعت ایدگز. بوزوق فعللر ایله دنیاطولدیغندن، سزلر گوزل خلقلر ایله شرف کسب ایدگز.

۱۷
ایکنچی اوگوت.

۱۲۷) کوزمزه بویله زینتلی کورلن دنیا، خیانت، آلدامق، جبر وظلم ایلمك کبی فنا نرسەلره دلالت ایتمکده اولدیغندن، آخرده برکون الله تعالی حضرتینه وارەچغمز وهر بر یخشی ویمان اشلر حقنده جواب وحساب ویرەچکمزنی اونوتمەگز، آخرتده مسخرەلگه دوشرەچك، دوست ودشمن آرەسنده یوز قزارتەجق شیلری اشلمەگز، گوزل خلقلری عادت ایدگز، طوغری یولدن بر قارش اولسون آیرلمەگز، دنیاده اعتبار نچه اوزگزدن توبانلره، دین جهتنچه اوزگزدن بیوکلره باقگز دنیا وآخرتده مسعود اولورسز، ایزگولك اورلقلری ساچگز سعادت ایگنلری اوررسز، گوزل خلقلی کیمسەلره یولداش اولگز دوشمن وقتلرگزده کوتاررلر ومظلوم اولدیغگزده یاردم ویرلر. بوزوق خلقلیلردن براق اولگز. چونکه آنلردن خیر کورمازسز، درجەگزدن توشررلر، امانتلرگزه خیانت ایدرلر، سرلرگزی فاش ایلرلر، گناهلرگز ایچون اوکنوگز، جناب اللهنه قصورلق ایله اولسەده عبادت ایلەگز: پیغمبرینه تعظیم اوزرنده دعاء ایدگز، بلالره صبر صورمقدن مقدم الله تعالی حضرتندن بلالردن عافیت صورگز، صبر ویرمیه قدرتی اولان الله تعالی نك عافیت ویرمیەده قدرتی واردر، عافیت قدر قیمتلی ولذتلی شیء هیچ یوقدر، بونی ایسه سلامت وقتگزده بیلوگز، یتیم حقلرینه قول سوزمەگز، کورشیلر ایله یخشی کوین

کیچرگز، نمازلرگزی قویمه‌گز، ممکن اولدیغنده مسجده وارگز، بر برگزنك حالنی بیلشوب طورگز، ایزگولك ایله بیورگز، اوصاللقدن بر برگزی منع ایدگز، عقلسزلر ایله دوست اولمه‌گز، یخشی مؤمن اولمق استر ایسه‌گز الله تعالی یولینه اتفاق ایله‌گز، بازارلرده ضرورتسز بیولشوب سویله‌شوب اوطورمه‌گز، خلق جمعه نمازینه واردیغینك سزلر سفرگه چقوب کیتمه‌گز، یوق بار نرسه ایچون آچولنمه‌گز، انسانلرنك فضیلت وسعادتلرینه هیچ وقتده حسد ایتمه‌گز، حسد ایتمك یالگز وجدانی راحتسز ایدوب طورمق اولوب، باشقه بر فائده‌سی یوقدر، اولوم کلمکندن غافل طورمه‌گز، هر وقت وهر ساعتده ایسه اولوم کلمك ممکندر، الله تعالی‌گه یاقین ایده‌چك شیلرنك آخرتده اوتدن یراق ایتدکنی، اوتقه یاقین ایدن شیلرنك الله تعالی‌دن یراق ایده‌چگنی، هر وقت کوکلگزده طوتگز.

۱۸

اوچونچی اوگوت.

۱۲۸) باشقه‌لرنك عیبلرنی کوردکگز وقت، اوز عیبلرگزی خاطرگزه کتورگز، اوز عیبلرنی کورن کیمسه باشقه‌لر عیبی ایله شغللنماز. هیچ کیم ایچون چوقر قازمه‌گز، اوزگز توشارسز، حقلق ایله کوراشمه‌گز یقلورسز، مسلمانك یوزصونی توکمه‌گز اوزیوزگزنك صوی توکلر، فکرگزه حیران اولمه‌گز، آداشورسز، خلقلره تکبرلك ایتمه‌گز خوار اولورسز، اشلرگزده عقل اهللرینه کیگاش ایله‌گز اوکنمازسز، عالملر مجلسینه مداومت ایدگز وقارلی اولورسز، احمقلر مجلسینه کرمه‌گز آنلرنك بری صانالورسز، آز سویله‌گز آزیا کلشورسز، یالان سویله‌مك ایله اسم چقارمه‌گز جمله خلقنك کوزندن توشرسز، شهوت اسیری اولمه‌گز مسخره‌لکه قالورسز، هرکیمنك درجه‌سنی بیلوگز حیوانلر درجه‌سندن چقوب انسانلر درجه‌سینه آیاق باصارسز، الله‌تعالی‌دن باشقه هیچ کیمدن طمع ایتمه‌گز، اوز گناهگزدن باشقه هیچ شیدن قورقمه‌گز، بیلمادکگز شیلری «بلمیورم» دیمکدن اویالمه‌گز بیلورگه تیوشلی

علملری اوگره‌نمکدن عارلنمه‌گز اوزگز ایچون سودکگز شیلری باشقه‌لر ایچون هم سوگز، اوزگز ایچون استمه‌دککز شیلری باشقه‌لر ایچون هم استمه‌گز، حراولان نفسگزنی بنده‌لره بنده ایلمه‌گز، آزغون بای اولمقدن عفیف وهنرچان فقیر اولمقی آرتق کورگز، الله تعالی حضرتینه تقوالق ایله‌گز، امرلربنی بربنه کتورگز، کوکلگزی وعظ ایله نورلاندرگز، نفسگز سیمرسه اولی ایسکه کیتورگز. کچن قوملر اوستینه کلن شیلری فکرلاب عبرتله‌نگز. دنیاگز ایچون آخرتگزی صاتمه‌گز. بیلمادکگز شیلر حقنده بیلوچی اولوب سویلشمه‌گز. اوزگزه سویله‌نمگان سوزلره جواب ویرر گه کوچلنمه‌گز. آخری بوزوقلقغه وارر دیه گمان ایتدکگز یوللره کرمه‌گز. الله تعالی رضاسی امید ایدلگان اورنده خلق شلته‌سندن قورقمه‌گز. خیراهللرینه یاقین اولگز. آنلردن صاتالورسز. اوصاللردن یراق طورگز. حقگز اولمیان یرلره کوز بیارمه‌گز، حرام آش آغودر. اوزرزقلرگزی اوزگز کسب ایدگز، کشیلرگه اشانوب یاتمه‌گز. بوشیٔ ایسه یالگز قبرده اولانلره یاراشور بر حالدر.

۱۹
دورتنچی اوگوت

۱۲۹) قرآن شریفی اوزگزه امام ایدوب، هروقت آنك ایله عمل ایدگز، هروقت الله تعالی حضرتینه تقوالق ایدگز، حرامنی حرام وحلالنی حلال بیلوگز. دنیاسزی قوار ایسه‌ده سزلر دنیانی قومه‌گز (یعنی دنیاگز ایچون آخرتگزی هلاك ایتمه‌گز. یوقسه درست نیت ایله کسب ایتمك وبایلق تحصیل ایلمك دنیا قومق دگلدر). درست سوزلی اولگز اولمای قالان شیلر ایچون اوکنمه‌گز. بر برگز ایله مصلحت ترکلك ایدگز. کچن خلقلر حالندن عبرت آلگز. کله‌چك کونلرگزی فکرله‌گز، کرك حق کرك باطل اولسون هیچ نرسه ایچون آنط ایتمه‌گز. جناب الله‌نك اسمنی شاهد ایلر ایچون حتی بتون دنیانك قیمتی یوقدر. اهل اسلامه ضرر کتوره‌چك شیلردن صاقلانگز. اشکاره‌ده اویات اوله‌چق اشلرنی یاشرنده اشلمه‌گز.

ایتورگه یارامغان سوزلرنی تفتیش ایتمه‌گـز. هر ایشتدکگز سوزی سویلمه‌گز. هر برسوزه قارشو طوروچی اولمه‌گز. اوچ آلورغه کوچگز یتار ایسه‌ده عفو ایله‌گزَ، آچوگزنی یوتـگز. الله تعالی احسان ایلمش نعمتلرنی قدرسز ایلمه‌گز. اثرنی خلقغه هم کوسترگز. شکر ایدوچی گه انعام وانعام ایدوچی گه شکر ایدگز. بریرده نزاع وداوش قالقسه سکوت ایدگز، صوغش اولسه اول یردن باشگزی آلوب برطرفه کیدگز. حضورگزده کشی غیبتنی سویله‌وچیلردن، باشقه‌لره واروب سزنك غیبتگزی سویله‌مکلرندن امین اولمه‌گز. استرکیمدن مستغنی اولگز آنك تیکداشی اولورسز، استرکیمه محتاج اولـگز آنك اسیری اولورسز، استرکیمه احسان ایدگز آنك امیری اولورسز. صنامازدن اللك هیچ کیم حقنده بخشیلق ایله گواهلق ویرمه‌گز. حالنی بیلمادکگز مدتده هیچ کیمك خبرنی درست دیه دعوا ایتمه‌گز. ایچلرنی بخشی آکلامادیغگز ذاتلرنك طشلرندن کورمکله حکم ایلمه‌گز. دوست اختیار ایدرگه حاجتگز اولدیغنده یاردم ایدوچی، راست سویله‌وچی، ایزگولکگزنی کوروچی یمانلقگزنی دفن ایدوچی، تایغو وشادلقلرگزنی اورتاقلاوچی، اولان کیمسه‌لری اختیار ایدگز بویله اولماز ایسه آنلرنك دوستلقندن فائده چقماز. مال ودولتگز ایله خلقلری رضالندره آلماز ایسه‌گزده خلقگز ایله رضالندرگز. بخشـی کیمسه‌نك آچ، واوصال کیمسه‌نك طوق وقتلرندن صاقلانگز. بوزوق خلقلی کیمسه‌لره یاراولمه‌گز، اوزگز هیچ سیزمادکگز حالده انلـرنك خلقلرنی آلمش اولورسز. برکیمسه‌نك آیاقی تایمقندن شادلنمه‌گز، بلکه بویله حال اوزگزه هم کلور. ادبسز کیمسه ایله یارشمه‌گز، ایسرك ایـله سویلشمه‌گز، دینگز طوغروسنده الله تعالی حضرتنی رضاایده‌چك یول ایله ودنیاگز طوغروسنده ترکلکگزنی توزاته‌چك روش ایله یورگز. هیچ برنرسه ایچون اوکنمادکگز حالده دنیادن آیرلگز، راحتلك ایسه بونده‌در.

۲۰
بشنچی اوگوت.

۱۳۰) برکشی ایچون ایکنچی برکشی ایله بوزوشمه‌گز، احتمال آنلر دوستلشورلر، سز ایسه اورتاده دشمــان اولوب قالورسز. گوزل اشلری کوروب طورمقنی اولان کوزلر، ویازوب طورمقده اولان قلملر واردر، شونك ایچون ایزگولك اشلرگزی خلقلرغه فاش ایدرگه آشقمه‌گز. عقلینه کوره دیلی قوّتلی کیمسه ایله دوست اولمه‌گز. دین طوغروسندن باشقه قایغولرنی قایغودن صانامه‌گز. عقلگزدن بــاشقه درست نصیحت ویروچینی ازلمه‌گز. نادانلغگزدن باشقه دشمــاندن قورقمه‌گز. طول املگزدن آرتق یالانچی، اجلگزدن آرتق وعده‌طوروچی یوقدر. اوز فکرینه حیران اولان کیمسه‌لره عقل ویرمه‌گز. الله‌تعالی‌نك فرض ایلمشی شیلرنی یگل صاناماس وقتنك اوستگزدن توشرگز، حرام ایلمشلرنی اشله‌مك دگل، حتی اشلرگه قصدده ایتمه‌گز، بوایکی آراده اولان اشلرنی کوب تیکشروب یورمه‌گز. نیتگز بوزوق اولدیغنك کرشمه‌گز، نیتگز بوزوق اولماز ایسه اقدام ایلگز. علم نورنی گناه ایله سوندرمه‌گز. تقوی‌لقدن گوزل کیوم ازلمه‌گز. ادبسز طبیعت گوزل اولماز، طرشمای طوروب علم تابلماز، بونی ایسه بیلوگز. بر کون فائده اولسه، ایکنچی کون ضرر اولور، آدم اوغلی اوشبو کونلرنی نوبت اوزرنده کچرر. لکن هرایکسنی‌ده اجل سفری دیه بیلوب اوزینه کوره حاضرلنگز.

۲۱
آلتنچی اوگوت

۱۳۱) الله‌تعالی حضرتینك قرآن شریفینه بارگز برلکده یا بشگزده اصلا آیرلمه‌گز. آره‌گزده اولان دشمنلق وخلافلقلری چقارگزده دوست اولگز، شرع شریف وملت یاردمی ایچون جمله‌همتگزنی صرف ایدگز. مرتبه والوغلق سومك ایله مبتلا اولمه‌گز فقیر وضعیفلرك اللرندن طوتگز وآنلره یاردم ویرگز. الله‌تعالی حرام ایلمش اورنلره وقت وآقچه اسراف ایلمه‌گز. اویقولرگزدن اویغانگز. کوزلرگزی یخشی آچوب دنیا نظامنی کورگز. نه‌کبی فقیرلك ونادانلق ایچنده اولدیغگزی بیلوگز. کوب

آنالر واردركه بالالرينك تربيه‌لرنى وعلم تحصيل ايتمكلرى يولنده هيچ قايغوايتمادكلرى وبايلق صرف ايلمادكلرى حالده ايسرتكچ وفاحشه‌لر ايچون جمله خزينه‌لرنى صرف ايتمكده‌لردر. كوب خاتونلر واردركه، ايرلرى برقداق ايكمك تابمقدن عاجز اولوب يوردكلرى حالده، كياونى كوتمكده اولان قزلر مثالنده كيونوب اورامлرده يورمكده‌لردر. كوب صقاللى صبيلر واردركه قزلرينه بر حرف گوزل خلق اوگرانمادكلرى حالده، شريعت اسلاميه‌نك اك بيوك واك حرمتلى اولان جمعه كونلرنده، ياش يكتلر ونامحرملر ايله اوينار ايچون يبارمكده‌لردر. بوحاللر ايسه كوكل كوزلرينك صوقرايوينه وكوكللرنك قارالمقينه الوغ دليلدر. هر اشده توبان، فقير، نادان، آرتده اولمقمزه سبب هيچ كم دگل اوزمزدر. الله‌تعالى‌دن احسان ايدلن نعمتلرنك كتمه‌سينه باش سبب بنده‌لر اوزلرى اولور. شونك ايچون بوحاللردن عبرت آلگز، كندى حمايتگزده اولان اهل وعائله‌گزى اسلام تربيه‌سى ايله‌تربيه‌ايدگز، اوزگز هم خلق، فكر، اعتقاد، عمل، تقوالق طوغروسنده آنلره كوچركچ اولگز، تقوالق ايدوچيلره الله تعالى يارديچى، حق يولنى ازله‌وچيلره الله تعالى هدايت ويروچى‌در. بونى ايسه كون كبى اشكاره بيلوگز.

٢٢
يدنچى اوگوت

١٣٢) آدميلرنك عيبلرنى ازله‌ب يورمه‌گز، بر برگزى كونچيلمه‌گز، كينه قومه‌گز، بلكه بر طوغمه كبى دوست اولگز. ممكن اولديغنده كشيدن نرسه صورمه‌گز، (تلنچيلك ايتمه‌گز) دين طوغروسنده نزاعلاشمه‌گز، اما زنهار يوق بار نرسه‌لر ايچون بر برگزى اكفار ايلمه‌گز.

نه قدر گنـاهکار بنده اولسه‌ده، حقنده کفر ایله شهادت ویرمك جناب رسول صلی‌الله علیه‌وسلم طرفندن نهی ایدلمشدر. ضرورت اولمادیغنده صول الـگز ایله آشامه‌گز، صوروب یورو چیلری محروم ایتمـای آز اولسه‌ده ویروب یبارگز. کورشیلرگزنك حرمتنی صاقله‌گز. ایشتکان علم و بخشی سوزلرنی دفترگزه قید ایته طورغان اولـگز. کرکلی‌دگل شیلرنی سویله‌مکدن دیلـگزنی صاف طوتگز. قونـاقلرگزی حالـگز قدر حرمت ایله‌گز. طـاعون (۱) هم وباء اولان یرلره وارمه‌گز، اولدیغی یرلردن قاچوب‌چقمه‌گز، غیبت‌سویلمه‌گز، بهتان وافترا ایتمه‌گز، ایسرتکچ اچمه‌گز. العیاذ بالله زنـا ایلمه‌گز، اویقو وقتنده ایشکلرنی، ترزه‌لرنی بیکله‌گز، صاوت صبالرنك اوستلرنی یابگز (۲) شملری سوندرگز. مسلمان قارندا- شلرگز اوچرادیغنده سلام ویرگز. چـاقرر اولسه‌لر جواب ویرگز، خسته‌لنور اولسه‌لر حاللرنی صورگز، وفات اولدقلرنده جنازه‌لرینه حاضر اولـگز. ایز گولـکی یراق، اوصاللغی یافین یورمکده اولان ذاتلردن صاقله‌نگز، بر قومنك حرمتلیسی کلور ایسه حرمت ایله‌گز، بوکون عملنی ایرته‌گه کچکدرمه‌گز.

۲۳
سکزنچی اوگوت

۱۳۳) آدم اوغللرینه، جناب الله حضرتندن بیوك هدیه و بـاشقه حیوانلردن آیره‌چق صفت اولان «عقل» نی الوغ بر نعمت دیه بیلوگز، هم صاف وکامل آصرامق طوغروسنده اعتبـارلی اولـگز. بویله بیوك نعمتی وبویله شریف اولان الله‌تعالی هدیه‌سنی صاقلاب طوتمق آدم‌اوغلی

(۱) طاعون وبالرنی حدیثلر جنلر سببندن دیدکلری بوکونگی حکیملرنك میقروب دیدکلرینه خلاف دگلدر. زیرا میقروبلرده جن، در.

(۲) بوکبی شیلرنك سببی ایسه، اوستلری آچق اولان صاوتلره ضررلی میقروبلر کوب دوشمه‌سندن احتیاط ایتمکدر.

ایچونلك برنچی بورچ ایدکندن خبردار اولڭز. حالبویله ایکن دنیاده بعض کیمسه‌لر اولورکه بوعزیز نعمتی ایسرتکچ ایچون ویران ایلمکده‌لردر. اگرده عقل، بازارلرده آلتون برابرینه صاتلنور اولسه ایدی، آدم اوغللری صوڭ نرسه‌لرنی صاتوب، عقل آلمق ایچون یوکرشورلر ایدی. حالبوکه بویله کیمسه‌لر، آقچه‌لری ایله دیوانه‌لق صاتوب آلمقده‌لردر. فرض ایتدك ایسرتکچ ایچمك شریعت قارامقنده حرام اولماسون، آخرتده آنڭ برابرینه جزاءده اولماسون، دنیاده مسخره اولمغه وخسته‌لکه دوشمه‌گه‌ده سبب اولماسون، آنڭ یمان‌اش ایدکنی اثبات ایتمك ایچون اوشبو عقل نورنی سوندرمگی‌ده تمام یته‌چکدر. وحالبوکه ایسرتکچ ایچمك اسلام شریعتمزده برنچی مرتبه طیولمش نرسه اولوب، آخرتده اوله‌چق جزالری‌ده آدم اوغلی طاقت کتوره‌چك درجه‌ده دگلدر. دنیاده الڭ بیوك مسخره‌لکلره، ودواسز اولان خسته‌لکلره سبب اوله‌چق آغو وزهردر. اسلام قاشنده ایسرتکچ «ام‌الخبائث» یعنی کل یاوزلق واوصاللقلرنڭ آناسی دیمکله تعبیر ایدلنور. واقعـا ایسرتکچ ایچمکده اولان ذات، دنیاده اولان بوزوقلقنڭ هیچ برنی اشلمکدن تارتلماز. ایسرتکچ ایچمك سببلی آدم اوغلی، عفت، وقار، حلم، نزاهت، امانت، نظافت، سرصاقلامق، اقتصاد، تدبیر، عائله تربیه ایتمك، کبی کورکام خلقلردن تمام محروم قالور. بایلق ووقت کبی قیمتلی خزینه‌لرنی‌ده ضائع ایلر. وبوبوزوق خلقنی، آرقـه‌سندن کلمش ویاکه کله‌چك اولان معصوم وگناهسز صبی بالالرینه قدر میراث قالدروب کیدر. طبیبلر خبرینه کوره، چاخوتکه، باش‌یوراك، معده، خسته‌لکلری کوب وقتده ایسرتکچ ایچمك سببلی پیدا اولور، وبـالا هم نسللره یادکار اوله‌رق قالور. هیچ برگوزل تربیه ویرمادکی حالده، معصوم اولان بالاسینه چاخوتکه یاکه

باشقه برخسته‌لك؛ یاکه بالـگز ایسرتکچ ایچمك بوزوق عادتنی میراث ایدوب قالدرمه‌سی نه قدر قزغانچ وکوکللره جراحتلی اثر ویره‌چك بر حالدر. اوشبونك ایچون بو زهر وبو آغودن الك اللك اوزگزی وصوگره عائله‌گزی، حتی‌که جمله قارنداش وقبیله، دوست‌هم ایشلرگزی، صاقلامق حقنده جمله اجتهادگزنی صرف ایدگز، طرشگز، بو ایسه الك کرکلی والك فائده‌لی بر صوغش اولور. بو صوغشده غالب اولان کس منگولك بر گوزل‌اسم آلور صوگره هم بو گوزل اسم مدح ایدلمك اوزرنك قالور. الك یاقین بر دوستگز قضا ایله صوغه باتوب اولدکنی ایشتدکگزده تأسف ایدگز، لکن: «شکرلر اولسون‌ایسرتکچ ایچمادی، یالـگز صوده غرق اولدی، اگرده ایسرتکچ ایله مبتلا اوله ایدی، نه چاره اوله‌چق ایدی!» دیه جناب اللهه حمد وثنالر ایدگز.

٢٤

طقوزنچی اوگوت

١٣٤) بر برگزه کونچیلـك ایتمه‌گز، آچولانشمه‌گز، سوز اولچاشمه‌گز، بر برگزدن کیسلوب طورمه‌گز. آچو وقتنده اوز اوزگزنی طوته بیلوگز. ظلم‌ایتمکدن، ریا وسارانلق ایتمکدن صاقلنگز. یالان، غیبت، بهتان، افترائ سویلمه‌گز. سوز یورتمه‌گز، وعدگزه خلاف ایلمه‌گز. امانتکه خیانت‌ایتمه‌گز، مؤمن‌قارنداشلرگزنی خصوصا اولـکلرنی‌سوکمه‌گز، لعنت‌قیلماگز، اکفار ایلماگز، یمان گمان ایدوچی اولمه‌گز. کشی‌کولدرر ایچون‌سوزسویلمه‌گز. بیلشلرگز وبیلش دکللرگزك جمله‌سینه‌سلام‌ویرگز. محرم قارنداشلرگزدن کیسلوب طورمه‌گز، فقیرلره انعام ایـدگز. خلقلر اویقوده ایکن‌سزلر بعض‌وقت اولسه‌ده نماز اوقوگز. اوزگز، آتا وآنالر، ابی وبابالوگز، طوغمه‌لرگز، ارلرگز وخاتونلرگز، قیامت کونینه‌قدر کله‌چك نسل‌وذریة‌لرگزك ایمان‌ایله دنیادن کچمکلری حقنك دعاءایله‌گز،

قبول اولسه اولمازسه‌ده دعاء ایتمك الله‌تعالی حضرتینه یالوارمق عبادتدر، شونك ایچون بواشکه دوام ایله‌گز، خصوصا کوکل دوشکن وقتلرنی غنیمت بیلوگز. لکن اوزگز ایله جناب الله آره‌سینه هیچ برکیمسه‌نی واسطه قویمه‌گز، هرحاجتگزنی طوغری اوز دیلگز ایله هم اخلاص کوکلگز ایله صورگز. اخلاص صورلمش دعاءلر بوگون اولمازسه‌ده برکون قبول اولنور، بونی‌ایسه شبهه‌سز طوغری بیلوگز.

٢٥

اوننچی اوگوت

١٣٥) اوز اوزنی بیلوچی وکله‌جك کونی ایچون عمل ایدوچی کیمسه زیراکدر. دیندن الك مقدم یوغالنه‌چق نرسه امانت والك صوك ضائع اولنه‌چق شیءده نمازدر، نماز ضائع اولدیغی کورلور اولسه انالله وانااليه راجعون اوقونمق وقتی کامش اولور. منافقلرده دینك اعتبارلی اولمق‌هم‌ده کورکام خلقلی اولمق هیچ کورلماز. دنیا رسوایلغی آخرت رسوایلغندن البته یگلدر. زنا ایدن کیمسه فقیر اولور، محرم قارنداشلرینه صله‌ایدن کیمسه‌نك عمری برکاتلی اولور. الله‌تعالی‌دن قورقمق حکمتك نیگزیدر. بالالرینه مال‌ییوب‌ده الله‌تعالی حضورینه فقیر واران کیمسه بختسزدر. اوصاللقدن قایغورمق، بخشیلق ایچون سونمك مؤمنلك علامتیدر. رزقلرنی طوپراق آستوندن ازله‌گز (صبان سوروب آشلق ساچگز، اورال‌تاولرینه واروب تیمر وآلتون هم اصل تاشلر قازگز، بونی‌قازی بیلور ایچون مخصوص مکتبلرینه کروب اوقوگز). الله‌تعالی ویرگان دولتنی بالالرگز وعائله‌گزی تربیه ایتمکدن قزغانمه‌گز. طوناشدن سلامت اولوب طورمق خسته‌لکدر. یوره‌کسز سوداگر محروم اولور. اولم، اوزندن الك حالگه کوره آور اولسه‌ده، اوزندن صوك حالگه کوره یگلدر. خلقلرنی یمانلارغه نیت ایتدکگزده اوزحالگزنی اصلاح ایله‌گز. فرضلردن مقدم نفللر ایله مشغول اولمه‌گز

سرگزنی صاقلادقگزمدتده اختیارگز الـگزده‌در. بر برگز ایله دوست اولـگز، یورشگز، لـکن کورشی اولشمه‌گز؛ کچکنه حسرتلری زور کورمه‌گز. بیلمادکگز شیلری «بیلمیورم» دیمکدن هیچ کیرو طورماگز، یالان شهادت‌ویرمه‌گز، حقگز یوق نرسه‌لرنی دعوا ایدب آلمه‌گز، الله‌تعالی‌نك نعمتلرینه شکر، وبعض وقت ویرمش بلالرینه‌ده صبر ایدگز. جناب اللهك رحمتی، صبر ایدوچیلره ایدکنی اونوتمه‌گز.

۲٦
اونبرنچی اوگوت

۱۳٦) گناه اونودلماز، ایزگولك یرده قالماز. کله‌چك کونده اولم بار، صوگره مهابت صورتده حساب اولنه‌چق. بوکونده کوب یوزلر آق، وکوب یوزلرده العیاذ بالله قاره اوله‌چق!.. هرکیم دنیاده ایلمش عملینك جزاسنی آخرتده کورر، وهرکیم نه ساچار ایسه شونی اورر. اولم تامرلری کیسلمازدن الك بوکون ایچون حاضرلنگز، ایزگولك ایدرگه‌ده آشغوگز. شهوتگزه مبتلا اولوب دینگزی بوزماگز، یوق بار شبهه‌لر ایله گوزل اعتقادگزدن آزمه‌گز. خیر عمللر ایچون سعی ایله‌گز هیچ اولمازسه اوصاللق آردندن یورمه‌گز. سلامتلك ایله طنچلق بیك بیوك نعمتلردر، قدرنی بیلوگز. عمر، فـائده‌سز یرلره صرف ایده‌چك درجه‌ده اوزون دگلدر، دنیا مالی جناب الله رضا دگل اورنلره توگارلك مرتبه‌ده کوب‌ده دگلدر. ایزگولك ایدوچیلردن‌ده بودنیا کچر یمانلق ایدوچیلردن‌ده!. لـکن دیشلرك بربرینه صوغلنـه‌چق، وتزلر دردر قالتراب طوراچق کونلر آلده‌در. بوکونده نسلدن، قبیـله‌دن، گوزللك وباشقه‌لردن صورلمای، لـکن یالـگز یخشیلقدن حساب آلنور. دنیا گزده بولمغان مقصودلرگز ایچون اوکنمه‌گز، اولدقلری ایچون‌ده اوزاوزگزنی بیلماز درجه‌ده شادلنمه‌گز، توبه‌نی کچکدرمه‌گز، اولمنی‌ده گویا باشقه-

لرەغنە كلەچك ديە گمان ايلمەگز. باشقەلرنڭ عيبلرنى تيكشرمازدن الك اوزعيبلرگزنى تيكشرگز. حلال كسب ايلە تابمش مالگزنىدە تيوشلى اورنلرينە صرف ايلەگز. دين اهللرينە كوڭلى دوشكن كيمسەلرە مرحمتلى اولگز. علم وعفتى اولانلرە قاتشگز. علمگز ايلە عمل ايدگز، عملگزدە ريالى اولمەگز. اولكلرنى بووگز، اوزگزە هم شويلە بركون كلەچكنى كوز اوگندە طوتگز. قبرلكلرە وارگز، دنيادن اش ومشقتلرى بتوب، كلەچك كونلرى كوتوب ياتمقدە اولان بو بندەلرنڭ حاللرنى تيران فكر ايلەگز. كوڭل يومشايەچق وعبرت آلنەچق بر اولكلر وآنلرنڭ مقام مباركلرى اولان قبرلكلردر. اللهتعالى حضرتى بوكونلردە جملەمزە رحمت ايليە.

(صوڭ)

شعر

فلو كنا اذا متنا تركنا لكان الموت راحة كل حىّ
ولكنا اذا متنا بعثنا ونُسْأَل بعده عن كل شىءٍ